

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Katedra za arhivistiku i dokumentalistiku
Ak. god. 2017./18.

Petra Eškerica

**Digitalizacija nematerijalne kulturne baštine pod zaštitom
UNESCO-a**

Diplomski rad

Mentor: red. prof. dr. sc. Hrvoje Stančić

Zagreb, rujan 2018.

Sadržaj

Sažetak	3
Summary	3
1. Uvod	4
2. Digitalizacija	4
3. Kulturna baština	6
3.1. Što je kulturna baština?.....	6
3.2. Vrste kulturne baštine	6
3.3. Očuvanje kulturne baštine	8
3.4. Digitalizacija kulturne baštine	10
4. Hrvatski projekti.....	11
4.1. Projekt „Sinj u sridu”.....	11
4.2. Digitalizacija i zaštita snimaka hrvatskih govora kao dijela hrvatske nematerijalne kulturne baštine.....	11
4.3. Projekt e-Kultura – „Digitalizacija kulturne baštine”	12
5. Europski projekti	14
5.1. Europeana	14
5.2. Europeana - Migracije	14
5.3. V4Design	14
6. Hrvatska nematerijalna kulturna baština pod zaštitom UNESCO-a	15
6.1. Čipkarstvo u Hrvatskoj.....	16
6.2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja.....	17
6.3. Festa sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika	18
6.4. Godišnji proljetni ophod Kraljice ili <i>Ljelje</i> iz Gorjana.....	18
6.5. Godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine.....	19
6.6. Procesija za Križen na otoku Hvaru	20
6.7. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja	21

6.8. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju.....	22
6.9. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske	23
6.10. Bećarac – vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema....	24
6.11. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore.....	25
6.12. Klapsko pjevanje	26
6.13. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa.....	27
7. Problematika digitalizacije hrvatske nematerijalne kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a	28
7.1. Digitalizacija čipkarstva	28
7.2. Digitalizacija dvoglasja tijesnih intervala.....	30
7.3. Digitalizacija Feste sv. Vlaha	31
7.4. Digitalizacija Godišnjeg proljetnog ophoda Kraljice ili <i>Ljelje</i> iz Gorjana.....	31
7.5. Digitalizacija Godišnjeg pokladnog ophoda Zvončara	32
7.6. Digitalizacija Procesije za Križen.....	32
7.7. Digitalizacija izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka	33
7.8. Digitalizacija Sinjske alke	33
7.9. Digitalizacija medičarskog obrta	34
7.10. Digitalizacija Bećarca.....	35
7.11. Digitalizacija nijemog kola.....	35
7.12. Digitalizacija klapskog pjevanja.....	35
7.13. Digitalizacija mediteranske prehrane	36
Rasprava	37
Zaključak.....	39
Popis literature.....	40
Popis slika	43

Sažetak

U ovom se diplomskom radu detaljno obrađuje problematika digitalizacije nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske pod zaštitom UNESCO-a s ciljem pronalaska optimalnih načina njene digitalizacije. U teoretskom dijelu, uz opisivanje procesa digitalizacije te njegove važnosti u digitalnom dobu, govori se o vrstama i ulozi kulturne baštine danas te razlozima zašto ju je potrebno očuvati i digitalizirati. Budući da se rad bavi hrvatskom nematerijalnom kulturnom baštinom pod zaštitom UNESCO-a, navodi se i sva baština na tom popisu te se svaku od njih ukratko predstavlja – dakle što ona obuhvaća, zbog čega je uvrštena na popis baštine i slično. Istraživački dio rada bavi se načinima i problemima koji se mogu očekivati prilikom digitalizacije navedene baštine. U ovom se slučaju radi o raznim vrstama baštine kao što su čipka, dvoglasno pjevanje, festa sv. Vlaha itd., pa se kod svake od njih predlaže najbolji način digitalizacije s obzirom na identificirane probleme te na vrstu baštine. Na kraju se rada analizom navedenih problema izvodi zaključak u kojem su navedena najprimjerenija rješenja problema pri digitalizaciji ove vrste gradiva te optimalni načini digitalizacije.

Ključne riječi: digitalizacija, kulturna baština, UNESCO, hrvatska nematerijalna kulturna baština

Digitization of UNESCO's List of Croatian intangible cultural heritage

Summary

This Master's Thesis deals with the issue of digitizing the intangible cultural heritage of the Republic of Croatia which is on UNESCO's List of Intangible Cultural Heritage of Humanity. The goal is to find optimal ways of digitizing this type of heritage. The first, theoretical part of the thesis describes the process of digitization and its importance in the digital era, explaining the types and roles of cultural heritage today and the reasons why it is important to preserve and digitize it. Since the thesis is concerned with Croatian entries in the UNESCO's list of Intangible Cultural Heritage of Humanity, all Croatian entries are listed and each is given a short introduction – what it entails, why it is listed and so on. The research part of the thesis deals with the ways of digitizing and the problems that can be encountered during digitization of intangible heritage. Each entry on the list is given a proposal on the best way to digitize it, depending on its specific characteristics. At the end, by analysing all of the above, a conclusion is given in which the most suitable solutions are given.

Key words: digitization, cultural heritage, UNESCO, Croatian intangible cultural heritage

1. Uvod

Kulturna je baština neizostavan dio ljudske povijesti koji obogaćuje sadašnjost i čuva znanja i tradicije za neke buduće generacije. Sačinjava naš kulturni identitet te promiče kulturnu raznolikost i kreativnost. Bitno obilježje je i tolerancija među narodima te međusobno kulturno obogaćivanje. Iz svih navedenih razloga kulturnu je baštinu veoma važno očuvati i zaštititi. Globalizacija je sa sobom donijela mnoge pozitivne promjene, no u području baštine i neke negativne. Mnogi su spomenici kulturne baštine, ali i nematerijalna kulturna dobra u opasnosti od zaborava, turizma, industrijalizacije te ugroženi onečišćenjem prirode. Nematerijalna baština se za svoj opstanak uvelike oslanja na ljude, koji imaju veliku ulogu u prenošenju tradicija na mlađe generacije. No, uz to se sve češće javlja potreba i za dugotrajnim očuvanjem ovakve vrste baštine u digitalnom obliku. U današnje je vrijeme sve učestalija primjena informacijsko-komunikacijskih tehnologija u svim područjima ljudskog djelovanja. Tako su ta nastojanja sve češća i u području zaštite kulturne baštine. Baštinu se želi očuvati i interpretirati na drugačiji, moderniji način. Zbog toga se digitalizacija nametnula kao optimalan način očuvanja. Proces digitalizacije omogućuje brz i jednostavan pristup podacima te olakšava njihovo pretraživanje. Uz to, čini podatke dostupnima svima u bilo kojem trenutku.

Osnovni je cilj rada pružiti pregled hrvatske nematerijalne baštine pod zaštitom UNESCO-a te predložiti suvremene načine njene digitalizacije u svrhu dugotrajnog očuvanja, ali i povećanja interesa među građanima. Rad se može podijeliti na dva dijela, teorijski i praktični. U teorijskom je dijelu objašnjen pojam digitalizacije i kulturne baštine, predstavljeni su neki hrvatski i europski projekti na području digitalizacije kulturne baštine te su navedena hrvatska kulturna dobra s Reprezentativnog popisa nematerijalne kulturne baštine i ukratko su opisana. Praktični se dio bavi prijedlozima mogućih načina digitalizacije navedenih kulturnih dobara te uključuje raspravu u kojoj su oni grupirani prema vrstama baštine te su analizirane pozitivne i negativne strane predloženog načina digitalizacije.

2. Digitalizacija

Globalizacijom informacijskih sustava komunikacija putem računala, odnosno Interneta, postala je dio svakodnevice, a količina dostupnih informacija svakim je danom sve veća. Zbog toga se pojavila potreba za drugačijim načinom očuvanja i zaštite informacija. Pojavom elektroničkih medija i usavršavanjem procesa digitalizacije “pojam očuvanja počinje se dijeliti na dva dijela: očuvanje informacijskog sadržaja, tj. informacije koju određeni dokument nosi,

te očuvanje fizičkog objekta kao nositelja informacije. Informacijski sadržaj se, dakle, digitalizira i sprema odvojeno od objekta nositelja.¹

Digitalizacija je „proces pretvaranja analognog signala ili informacija u bilo koji digitalni format koji je čitljiv na računalu i elektroničkim uređajima.“² Prije nego se započne s procesom digitalizacije treba uzeti u obzir krajnji cilj, odnosno svrhu digitalizacije. Ona se najčešće provodi zbog zaštite izvornika, povećanja dostupnosti, stvaranja nove ponude i usluga, upotpunjavanja fonda, a sve češća je i digitalizacija na zahtjev.

Digitalizacija radi zaštite izvornika ima dvostruku ulogu. S jedne strane treba ponuditi korisnicima elektroničku verziju originala kako bi se on što bolje očuvao, a s druge strane ta elektronička verzija postaje sigurnosna kopija u slučaju da se original ošteti ili uništi.

Digitalizacija radi povećanja dostupnosti ne iziskuje puno objašnjavanja, budući da joj je uloga prilično jasna. Ukoliko institucija posjeduje samo jedan original, on je dostupan samo jednom korisniku. No ovim načinom digitalizacije nastaje njegova elektronička verzija kojom se istovremeno može služiti veći broj korisnika. U današnjem digitalnom dobu takav je pristup veoma tražen i cijenjen te institucije koje nude svoje gradivo u elektroničkom obliku u pravilu imaju veći broj korisnika u odnosu na one koje ne nude takve usluge.

Digitalizacija radi stvaranja nove ponude i usluga vrlo je važna. Kada gradivo prebacimo u elektronički oblik, otvara se čitav niz novih mogućnosti - razmjena metapodataka između institucija, pretraživanje punog teksta, razne analize svih vrsta gradiva, virtualno spajanje sadržaja raznih, fizički možda i vrlo udaljenih, izvora i stvaranje virtualnih zbirki ili izložbi.³

Digitalizacija radi upotpunjavanja fonda radi se iz više različitih razloga, od nepotpunog ili uništenog/stradalog dijela fonda, pri čemu je elektronički oblik gradiva jedini oblik u vlasništvu institucije, pa sve do izrade zbirki za koje institucija procijeni da su joj potrebne.⁴

Digitalizacija na zahtjev je po svojim obilježjima slična digitalizaciji radi stvaranja nove ponude i usluga. Ovaj trend u digitalizaciji se može odlično iskoristiti u dva slučaja. Prilikom

¹ Stančić, H., Digitalizacija građe, u: Willer, Mirna i Katić, Tinka (ur.), 2. i 3. seminar *Arhivi, knjižnice, muzeji, Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, Zbornik radova, Hrvatsko muzejsko društvo, Zagreb, 2000., str. 64.

² *Zakon o arhivskom gradivu i arhivima*, Narodne novine 105/1997., URL: http://arhinet.arhiv.hr/_Download/PDF/Zakon_o_arhivskom_gradivu_i_arhivima.pdf

³ Stančić, H. *Digitalizacija*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Zavod za informacijske studije, veljača 2009., str. 10-11.

⁴ Ibid

odabira gradiva za digitalizaciju može se najprije digitalizirati ono gradivo za koje su korisnici pokazali najveću potražnju te je vrlo dobra dodatna usluga institucije.

Sam proces digitalizacije sastoji se od sedam koraka: 1. odabir gradiva, 2. digitalizacija gradiva, 3. obrada i kontrola kvalitete, 4. zaštita, 5. pohrana i prijenos, 6. pregled i korištenje te 7. održavanje digitalnoga gradiva.⁵ Prema svemu navedenom može se zaključiti da je proces digitalizacije veoma složen i mora se provesti sustavno, budući da postoje razne vrste gradiva - od tekstualnog, slikovnog, zvučnog, filmskog, video gradiva do trodimenzionalnih objekata kulturne baštine.

3. Kulturna baština

3.1. Što je kulturna baština?

Kulturna baština neizostavni je dio svakodnevice. Oblikuje naš identitet, svjedoči o prošlosti i čuva tradicije za buduće generacije. Okružuje nas u gradovima i selima i doživljavamo je u svim njenim oblicima. Kulturnu baštinu ne čine samo književnost i umjetnička ostvarenja, već i tradicija. To su pjesme, priče, hrana, zanati, filmovi i umijeća s kojima se susrećemo gotovo svaki dan. Oni nas zbližavaju i potiču na izgradnju globalne zajednice koja želi upoznati i ima razumijevanje za druge, ali isto tako cijeni i čuva svoje običaje i baštinu.

Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja.⁶

3.2. Vrste kulturne baštine

Vrste kulturne baštine su:

1. nepokretna kulturna baština,
2. pokretna kulturna baština,
3. nematerijalna kulturna baština.⁷

⁵ Stančić, H. *Digitalizacija građe*, n. dj., str. 65.

⁶ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Kulturna baština*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>

⁷ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Kulturna baština*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>

Nepokretnu kulturnu baštinu s utvrđenim svojstvom kulturnog dobra čine pojedinačne građevine i /ili kompleksi građevina, kulturno-povijesne cjeline te krajolici. Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara nepokretno kulturno dobro može biti:

- grad, selo, naselje ili njegov dio,
- građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem,
- elementi povijesne opreme naselja,
- područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama,
- arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone,
- područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima,
- krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru,
- vrtovi, perivoji i parkovi,
- tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti.

„U *pokretna kulturna dobra* mogu spadati gotovo svi predmeti koji imaju kakvu poveznicu s ljudskom kulturom, a svakako treba ubrojiti umjetnine, poput slika i kipova, ali također i predmete primijenjene umjetnosti i obrta, poput nakita, posuđa i liturgijskih predmeta, zatim stari novac, stare knjige i tome slično.”⁸ Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pokretno kulturno dobro može biti:

- zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i kod fizičkih osoba,
- crkveni inventar i predmeti,
- arhivska građa, zapisi i dokumenti, pisma i rukopisi,
- filmovi,
- arheološki nalazi,
- antologijska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna,
- etnografski predmeti,
- stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine,
- dokumentacija o kulturnim dobrima,
- kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl.,

⁸ Šošić, T. *Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 4/2014., str. 833-860.

- uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije te
- druge pokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značaja.

„*Nematerijalno kulturno dobro* mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta,
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote,
- tradicijska umijeća i obrti.”⁹

3.3. Očuvanje kulturne baštine

Očuvanje kulturne baštine je vrlo važno iz više razloga. Kao što je već navedeno, ona predstavlja identitet nekog naroda te je bitno da on ostane očuvan i za buduće generacije. Kulturna baština nepresušna je izvor znanja i tradicija koje mogu značajno doprinijeti razvoju i napretku zemlje, ali i pojedinca. Pravilno očuvana, ona služi i kao odličan turistički promotor jer nudi jedinstveni doživljaj. Ona je pokazatelj bogatstva i raznolikosti tradicija. Ne samo da svjedoči o prošlosti, već pomaže i u oblikovanju budućnosti. Ovisno o vrsti kulturne baštine, postoje razni načini njenog očuvanja. Od projekata na razini države, odnosno Europe, pa sve do povelja te konkretnih radova na baštini.¹⁰

Godina 2018. službeno je proglašena Europskom godinom kulturne baštine 7. prosinca 2017. godine u Milanu, Italija. Tijekom godine održat će se niz konferencija, predavanja te drugih događanja diljem Europe kojima se nastoji približiti baštinu ljudima te pobuditi veći interes za nju u smislu očuvanja, razumijevanja i poznavanja. Tijekom godine promicat će se i novi načini očuvanja i ponovnog korištenja baštine te upravljanja njome. Za ovu godinu doneseno je deset inicijativa podijeljenih u četiri grupe: aktivno sudjelovanje, održivost, očuvanje i inovativnost. Što se tiče samog očuvanja donesene su dvije inicijative:

1. njegovanje baštine: razvoj standarda kvalitete za intervencije u području kulturne baštine te

⁹ *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, Narodne novine 44/2017, URL:

<https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>

¹⁰ Ured za publikacije, Europska Komisija, *Europska godina kulturne baštine 2018*. (2017.) URL:

<http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/cultural-heritage/hr/>

2. baština u opasnosti: borba protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima i upravljanje rizicima koji prijete kulturnoj baštini.

Oko 10.150 događanja i inicijativi održavat će se u 36 europskih zemalja, a sveukupno broje oko 5.000.000 sudionika.¹¹ U Republici Hrvatskoj organizaciju desetak važnijih događanja preuzima Ministarstvo kulture. Primjerice, *Međunarodna konferencija Podvodna kulturna baština u Europi danas* kojom se žele odrediti glavni problemi vezani uz zaštitu te vrste baštine ili konferencija *The Best in Heritage* na kojoj se predstavljaju bolji projekti iz kulturnog sektora.¹²

UNESCO (Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu) je u svrhu očuvanja i zaštite kulturne baštine donio niz konvencija. One koje svakako treba spomenuti su:

1. Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba,
2. Konvencija o načinima zabrane i sprječavanja ilegalnog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima,
3. Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine,
4. Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine,
5. Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine te
6. Konvencija za zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja.

Ratificiranjem navedenih konvencija Republika Hrvatska dobila je dodatni poticaj za unapređivanjem postojećih mjera i aktivnosti za bolju zaštitu i očuvanje kulturne baštine. Budući da je u radu naglasak na nematerijalnoj kulturnoj baštini, detaljnije će se pojasniti *Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*.

Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine prihvaćena je na 32. Općoj skupštini UNESCO-a u listopadu 2003. godine, a Republika Hrvatska ratificirala ju je 2005. godine. Centralno tijelo za provođenje ove konvencije je Ministarstvo kulture.¹³ Kada je stupila na snagu, UNESCO je oblikovao dvije nove liste - *Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva* i *Listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita*.

Listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita sastoji se od 52 elementa, a jedini hrvatski doprinos listi je glazbeni izričaj ožkanje, pretežno s područja Dalmatinskog

¹¹ *European Year of Cultural Heritage*, URL: https://europa.eu/cultural-heritage/eych-events-grid_en

¹² Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Europska godina kulturne baštine*, URL: <http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/događanja/7?t=1&page=2>

¹³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *UNESCO: „Konvencija za zaštitu i očuvanje kulturne baštine“*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3640>

zaleđa, a izvode ga pjevači (muški ili ženski) koristeći različite tehnike potresanja glasa posebnim načinom pjevanja „iz grla”.¹⁴

Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine čovječanstva sastavljena je kako bi se osigurala bolja preglednost nematerijalne kulturne baštine i svijest o njezinu značenju, te potaknuo dijalog koji poštuje kulturnu raznolikost. Hrvatska ima trinaest nematerijalnih dobara upisanih na ovu listu, a to su: čipkarstvo u Hrvatskoj, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja, Festa sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika, godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana, godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine, procesija za Križen na otoku Hvaru, umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, Sinjska alka, viteški turnir u Sinju, medicarski obrt na području sjeverne Hrvatske, bećarac - vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema, nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore, klapsko pjevanje te mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa.¹⁵ Svaki od ovih elemenata bit će opširnije predstavljeni u daljnjem tekstu.

Daljnja mjera očuvanja kulturne baštine odnosi se na nepokretnu baštinu, a radi se o zaštitnim radovima na nepokretnim kulturnim dobrima. Zahtjev (prijedlog programa radova) za sufinanciranje zaštitnih radova na nepokretnome kulturnom dobru može se podnijeti za pojedinačno zaštićeno nepokretno kulturno dobro i za nepokretna dobra unutar zaštićene kulturno-povijesne cjeline, odnosno zaštićenoga krajolika upisanih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.¹⁶

3.4. Digitalizacija kulturne baštine

Područje kulturne baštine danas iziskuje korištenje suvremenih tehnologija u svom očuvanju te prezentiranju i interpretaciji. Institucije poput muzeja, arhiva i knjižnica i dalje čuvaju primjerke kulturne baštine (materijalne i nematerijalne), no informacijske tehnologije imaju širu ulogu. Baština se procesima digitalizacije može dugoročno očuvati te učiniti dostupnom većem broju zainteresiranih korisnika. Nadalje, ona omogućuje nove načine prezentacije, interpretacije i analize baštine. U slučaju materijalne baštine, digitalizacija omogućuje stvaranje digitalnih, virtualnih zbirki prezentiranih u nekoliko različitih online izložbi. „Ovaj pristup također

¹⁴ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Glazbeni izričaj ožkanje*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6234>

¹⁵ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Nematerijalna dobra upisana na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5220>

¹⁶ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Zaštitni radovi na nepokretnim kulturnim dobrima*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=252>

omogućava virtualno ujedinjenje fizički razdvojenih artefakata do te mjere da se odlomljeni dijelovi nekog kipa koji se nalaze u različitim zemljama mogu virtualno ujediniti u jedinstvenu cjelinu i tako prikazati kip na način kakav nije moguće razgledati u stvarnom svijetu.”¹⁷

Digitalizacija je sa sobom donijela dinamičnost u interpretaciji baštine, brzinu u komunikaciji s korisnicima te globalnu vidljivost institucijama nadležnim za prezentaciju kulturne baštine.¹⁸ U idućem dijelu navedeni su projekti digitalizacije baštine u Republici Hrvatskoj i Europi.

4. Hrvatski projekti

4.1. Projekt „Sinj u sridu”

Projekt „Sinj u sridu” započeo je s provedbom 12. kolovoza 2018. godine. Radi se o projektu digitalizacije nematerijalne kulturne baštine Sinjske alke. Sinj je prije svega poznat po svojoj Alci, viteškoj igri koja se svake godine održava prvi vikend u kolovozu i privlači mnoštvo domaćih i stranih turista. Kako bi omogućili da svaki posjetitelj dobro vidi što se događa na turniru, Viteško alkarsko društvo Sinj razvilo je projekt „Sinj u sridu” kojim bi se, uz uređenje i rekonstrukciju dijelova grada, nabavila dodatna oprema i razvile nove multimedijalne tehnike interpretacije ovog događaja. Budući da je alkarsko trkalište ograničenog kapaciteta, LED ekrani su se pokazali kao kreativno i inovativno rješenje ovog problema. Viteško alkarsko društvo Sinj planira nabaviti dodatna dva velika LED ekrana te ih postaviti na posjećenijim lokacijama – kod Franjevačke klasične gimnazije i na Trgu dr. Franje Tuđmana.¹⁹ Tijekom godine oni će se iznajmljivati na području Cetinske krajine i šire u različite namjene. Projekt je uspješno proveden te je 303. Sinjska alka bila značajno unaprijeđena.²⁰

4.2. Digitalizacija i zaštita snimaka hrvatskih govora kao dijela hrvatske nematerijalne kulturne baštine

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske podupiralo je 2010./2011. projekt dr. sc. Mire Menac-Mihalić i dr. sc. Anite Celinić „Digitalizacija i zaštita snimaka hrvatskih govora kao dijela hrvatske nematerijalne kulturne baštine” u okviru programa digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe. Rezultat rada na digitalizaciji je knjiga „Ozvučena čitanka iz hrvatske

¹⁷ Heritage live - upravljanje baštinom uz pomoć informacijskih alata / uredili Hrvoje Stančić i Katharina Zanier. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, 2012.

¹⁸ Ibid

¹⁹ Zagrebačka banka, *Projekt „Sinj u sridu“*, URL: <https://www.mojzabastart.hr/home/projekt-sinj-u-sridu-2017d2>

²⁰ Zagrebačka banka, *Projekt „Sinj u sridu“ spreman dočekuje Alku*, URL: <https://www.mojzabastart.hr/home/projekt-sinj-u-sridu-spreman-docekuje-alku>

dijalektologije. Sveučilišni udžbenik s nosačem zvuka.”. U knjizi se može pronaći četrdeset mjesnih govora sva tri hrvatska narječja - kajkavsko, štokavsko i čakavsko. Govori su izabrani prema kriteriju dijalektološke raznolikosti i ravnomjernoga terenskog rasporeda, a snimljeni su u razdoblju od 1987. do 2012. godine. Svaki je govor digitaliziran na način da je zastupljen s oko pet minuta najboljih dijelova snimke te je taj dio ispisan dijalektološkom transkripcijom koja sustavom znakova označuje raznolikost glasova u organskim idiomima. Tekstovi su transkribirani uglavnom prema fonetskom načelu radi što vjernijeg prijenosa zvučnog zapisa bez obzira na razlikovnost zapisanih glasova. Iza transkripcije je rječnik manje poznatih riječi i pitanja za dijalektološku analizu. „Na kraju se knjige donose dva rječnika, odnosno tumača tipičnih leksema predstavljenih govora: dijalektno-standardnohrvatski u kojemu su na lijevoj strani dijalektne riječi, a na desnoj standardnojezična istoznačnica, i standardnohrvatsko-dijalektni u kojemu su na lijevoj strani standardnojezična riječ, a na desnoj dijalektne riječi. U rječnicima se nalaze riječi iz tekstova koji pripadaju svim trima hrvatskim narječjima, što je postupak prvi put primijenjen u hrvatskoj dijalektološkoj literaturi.”²¹

4.3. Projekt e-Kultura – „Digitalizacija kulturne baštine”

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske je zbog održivog upravljanja procesima digitalizacije kulturne baštine predvidjelo provedbu projekta digitalizacije kulturne baštine na nacionalnoj razini. „Projekt će se prijaviti za sufinanciranje sredstvima Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. temeljem Poziva na dostavu projektnih prijedloga u ograničenom postupku dodjele bespovratnih sredstava u modalitetu trajnog poziva – Razvoj e-usluga (referentna oznaka poziva KK.02.2.1.01), objavljenog od strane Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.” Pripremi ovakvog projekta prethodila je analiza trenutnog stanja digitalizacije kulturne baštine u Republici Hrvatskoj. Analiziralo se stanje informacijskog sustava, digitalizirane i digitalne građe, zakonodavni okvir, standardi i kriteriji za digitalizaciju, troškovi i prihodi digitalizacije kulturne baštine, digitalizirani sadržaj i ljudski kapaciteti. Institucije relevantne za ovaj projekt bile su predmet analize trenutnog stanja, a to su muzeji, knjižnice, arhivi, imatelji i stvaratelji audiovizualnog gradiva, ostali imatelji i stvaratelji kulturne baštine, Ministarstvo kulture i konzervatorski odjeli.²² Neki od glavnih zaključaka ove analize su:

²¹ Miloš, I. *Živi(o) narodni govor – novi pristup u učenju i razumijevanju dijalektologije*. // Prikazi i osvrti. Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl., knj. 38/2 (2012.), str. 481-525.

²² Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Projekt e-Kultura – „Digitalizacija kulturne baštine”*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=19948>

- „Gotovo sve Institucije provode barem jednu aktivnost procesa digitalizacije. Institucije provode digitalizaciju samostalno ili nabavljaju usluge digitalizacije na tržištu u slučaju nedostajućih kapaciteta. Institucije koje koriste pomoć vanjskih pružatelja usluga u digitalizaciji građe, najčešće koriste vanjske usluge za skeniranje, fotografiranje, snimanje i reprodukciju.
- Institucije koriste u svojoj djelatnosti te pri aktivnostima digitalizacije različite standarde za digitalizaciju te različite kriterije za odabir građe, od kojih su neki česti u europskom digitalnom okviru. Institucije koriste različite standarde, ovisno o praksi u svojoj djelatnosti i vrstama građe kulturne baštine čiji su imatelji i stvaratelji.
- Ne postoji jedinstveni registar ili katalog kulturne baštine koji bi omogućavao pregled podataka o vrsti i broju građe koja se nalazi u svim relevantnim Institucijama, Institucije nemaju unificirani način evidentiranja broja objekata kulturne baštine u Instituciji te su za pojedinu vrstu građe prisutne različite jedinice mjere.
- Institucije u prosjeku procjenjuju da bi im uz postojeće resurse trebalo 30 godina za potpunu digitalizaciju kulturne baštine.
- Većina Institucija izrađuje i čuva jednu ili dvije sigurnosne kopije digitalne kulturne baštine.
- Tek svaka peta Institucija primjenjuje neku od mjera aktivnog digitalnog očuvanja. Izrazito mali udio Institucija kreira i upravlja metapodacima o očuvanju u svom digitalnom repozitoriju.
- Značajni udio opreme koju Institucije koriste u aktivnostima digitalizacije je stariji od tri godine.
- Većina Institucija svojim korisnicima nudi usluge povezane s digitalnom i digitaliziranom kulturnom baštinom, a najčešća je usluga digitalizacija na zahtjev.
- Izrazito nizak udio Institucija se oslanja na nacionalni agregator za prijenos digitalne građe na Europeana-u.”²³

²³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Ugovor o pružanju usluga pripreme natječajne dokumentacije za projekt "Digitalizacija kulturne baštine" : Izvješće o analizi trenutnog stanja* (2018.) URL: https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/digitalizacija%20KB/EY_Izvjesce%20o%20analizi%20trenutnog%20stanja_03042018_Final_cisto.pdf

5. Europski projekti

5.1. Europeana

Europeana je projekt Europske unije koji omogućuje uvid u više od 52 milijuna digitaliziranih primjeraka iz muzeja, arhiva i knjižnica diljem Europe. Korisnici mogu putem službene stranice pretraživati željene pojmove te pregledati neke od najznačajnijih umjetničkih ostvarenja čuvanih u europskim institucijama. Službeno je objavljena u Bruxellesu 20. studenoga 2008. godine, dok inicijativa za realizaciju ovog projekta potječe iz 2005. godine. U tom razdoblju Europska komisija i Europski parlament aktivno su donosili dokumente kojima su poticali zemlje članice na digitalizaciju i očuvanje kulturne baštine, ali i na slobodan pristup digitaliziranoj građi sveukupnoj javnosti.²⁴ Hrvatska nacionalna i sveučilišna knjižnica priključila se ovom projektu 2012. godine, a 2014. u zbirku je dodala 34 naslova starih hrvatskih digitaliziranih novina iz 19. i 20. stoljeća. Prema podacima Ministarstva kulture Republike Hrvatske Europeani je do sad poslano 71.697 zapisa iz digitalnih zbirki Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Knjižnica grada Zagreba, Muzeja za umjetnost i obrt te Muzeja moderne i suvremene umjetnosti.²⁵

5.2. Europeana - Migracije

U sklopu Europske godine kulturne baštine Europeana je pokrenula novi projekt Migracije koji je započeo u ožujku 2018. godine. Cilj projekta, kako i samo ime govori, jest okupiti zbirke posvećene temi migracije iz i unutar Europe. Tijekom 2018. godine u zbirku se namjerava dodati sadržaj iz institucija diljem Europe. U suradnji s galerijama, muzejima i arhivima Europeana će održati i „Dan prikupljanja” tj. „Collection day” kada će građani moći podijeliti svoje osobne predmete na ovu temu. „Dan prikupljanja” održava se 12. rujna u Zagrebu u Institutu za migracije i narodnosti. Sudionici u organizaciji su Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu i Hrvatska radiotelevizija.²⁶ Prema podacima sa službene stranice do sad je prikupljeno 118.328 tekstova, 86.447 slika, 7.108 video zapisa, 1.221 zvučni zapis te 38 3D objekata.

5.3. V4Design

V4Design europski je projekt financiran pod inicijativom Horizon2020 te će trajati od 2018. do 2020. godine. Cilj projekta je promovirati ponovno korištenje europske kulturne baštine za

²⁴ Europeana pro, *About us – the Europeana idea*, URL: <https://pro.europeana.eu/our-mission/about-us>

²⁵ Hrvatski sabor, *Europeana*, URL: <http://www.sabor.hr/europeana>

²⁶ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Europeana – Migracije*, URL: <http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/dogadjanja/europeana-migracije-zagreb-12-rujna-2018/145>

arhitekturu i dizajn video igara. Europeana će u ovom projektu imati zadatak sakupljanja slika te relevantnih metapodataka iz svojih repozitorija za ponovnu upotrebu od strane arhitekata i VR dizajnera igara. Uz to, Europeana će koordinirati aktivnosti standardizacije i doprinosa tijelima koji se bave s V4Design ciljevima te će biti odgovorna za komunikaciju između projekta i V4Design korisničke grupe.²⁷

6. Hrvatska nematerijalna kulturna baština pod zaštitom UNESCO-a

Kao što je već prethodno spomenuto, stupanjem na snagu Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine UNESCO je oblikovao dvije nove liste - Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva i Listu nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita. Republika Hrvatska na obje liste ima ukupno upisanih 14 dobara, 13 na reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine te jedno dobro na listi nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita. „Na sastanku Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu održanog u Abu Dhabiju, Ujedinjeni Arapski Emirati, od 28. rujna do 2. listopada 2009. godine, na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva upisano je sedam hrvatskih dobara nematerijalne kulturne baštine: dubrovačka Festa Sv. Vlaha, Dvooglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog Primorja, Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja, Godišnji proljetni ophod Kraljice (Ljelje) iz Gorjana, Procesija Za križen na otoku Hvaru, Godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastva i Čipkarstvo u Hrvatskoj (Pag, Hvar, Lepoglava). Na sastanku Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu održanog u Nairobiju, Kenija, od 15. do 19. studenog 2010. godine, na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva upisana su dva hrvatska dobra nematerijalne kulturne baštine: Sinjska alka - viteški turnir u Sinju, i Medičarski obrt s područja sjeverne Hrvatske, dok je na UNESCO-ovu Listu ugrožene nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita upisan Glazbeni izričaj ojkanje. Na zasjedanju Međuvladinog odbora za nematerijalnu baštinu održanog u Baliju 27. studenog 2011. godine prihvaćene su nominacije bećarac iz Slavonije, Baranje i Srijema te nijemo kolo Dalmatinske zagore za upis na Reprezentativnu listu nematerijalne baštine. Klapsko pjevanje uvršteno je na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva u prosincu 2012. Na osmoj redovnoj sjednici UNESCO-ovog Međuvladinog odbora za nematerijalnu kulturnu baštinu, održanoj u glavnom gradu Azerbajdžana, Bakuu, u periodu od 2. do 7. prosinca 2013. godine, na Reprezentativnu listu svjetske nematerijalne kulturne baštine upisana je i

²⁷ Europeana pro, *V4Design*, URL: <https://pro.europeana.eu/project/v4design>

multinacionalna kandidatura Španjolske, Cipra, Grčke, Italije, Maroka, Portugala i Hrvatske pod nazivom: Mediteranska prehrana.“²⁸ Budući da se rad fokusira na 13 dobara s reprezentativne liste, u nastavku se predstavlja svako od njih.

6.1. Čipkarstvo u Hrvatskoj

Čipkarstvo je na popis nematerijalne baštine upisano 2009. godine. Čipka je nastala za vrijeme renesanse na Mediteranu i u zapadnoj Europi. To je samostalni, šupljikavi, ručni rad. U Hrvatskoj se proizvodnja čipke danas odvija na tri lokacije: Lepoglava u Hrvatskom zagorju te otoci Pag i Hvar na Jadranu. U svakom od ovih mjesta čipka se izrađuje na svojstven način, što ujedno i razlikuje hrvatsko čipkarstvo od europskog. Razlika je u stvarateljima, čipku izrađuju žene sa seoskih područja za potrebe tradicijske odjeće i posoblja.²⁹ Na slici ispod prikazana je čipka iz Lepoglave, gdje je karakteristična izrada pruga čipke na batiće iz grube lanene pređe.

Slika 1. Izrada čipke na batiće – Lepoglava

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Čipkarstvo u Hrvatskoj, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5228>

Paška čipka originalno se javila kao folklorni ukras, no poslije postaje samostalni ukrasni predmet. Izrađuje se na iglu, što je prikazano na sljedećoj slici.

²⁸ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Upis hrvatskih dobara na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5534>

²⁹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Čipkarstvo u Hrvatskoj*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5228>

Slika 2. Izrada čipke na iglu – Pag

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Čipkarstvo u Hrvatskoj, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5228>

Hvarska čipka na slici ispod posebna je zbog materijala izrade. Naime, ona se izrađuje od agave te je vezana isključivo uz benediktinski samostan.

Slika 3. Izrada čipke od aloe / agave – Hvar

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Čipkarstvo u Hrvatskoj, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5228>

6.2. Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja

Dvoglasje tijesnih intervala folkloran je stil pjevanja koji se može pronaći i izvan Istre i Hrvatskog primorja, no tamo se ipak najčešće javlja. „U svojoj osnovi dvoglasje se zasniva na netemperiranim tonskim odnosima te karakterističnoj boji tona koji se kod vokalne glazbe postiže snažnim pjevanjem djelomice kroz nos. Često tijekom izvođenja u obje dionice dolazi do improvizacije i varijacije, no, unisono završeci ili završeci u oktavi ostaju strogo pravilo (ovu karakteristiku možemo svakako uočiti i kod stila bugarenje bez obzira što se donja dionica dodatno spusti za sekundu ili malu tercu). Većina tonskih nizova sastavljeni su od četiri do šest tonova. Metroritamska, formalna struktura i struktura teksta kreću se od jednostavnih do vrlo

složenih obrazaca, a specifičan je odnos glazbe i teksta.”³⁰ Na popisu reprezentativne nematerijalne baštine se nalazi od 2009. godine.

6.3. Festa sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika

Festa sv. Vlaha neprekidno se održava još od 10. stoljeća. Temelji se na legendi u kojoj je sv. Vlaho pomogao Dubrovčanima u obrani od Mlečana i tako postao zaštitnikom njihovog grada. Svake godine 3. veljače u ovu se Festu uključuju stanovnici grada i okolice, državni predstavnici, predstavnici lokalne vlasti te Rimokatoličke crkve. Uz duhovnu dimenziju, Festa sudjeluje u oblikovanju društvenih odnosa i pravila te kvalitete vlasti. Središnji događaj je dugačka procesija na glavnoj dubrovačkoj ulici - Stradunu. Godine 2009. upisana je na popis reprezentativne nematerijalne baštine.

Slika 4. Središnji događaj Feste sv. Vlaha – dugačka procesija Stradunom, glavnom Dubrovačkom ulicom

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Festa svetog Vlaha, zaštitnika Dubrovnika, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5228>

6.4. Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana

Kraljice ili Ljelje iz sela Gorjana su djevojke koje u proljeće u povorci obilaze selo i izvode razne pjesme i plesove. Ova manifestacija utemeljena je na legendi. Za vrijeme turskih osvajanja Turci su ušli i u Gorjane gdje su zarobili sve muškarce u selu. Njihove su se žene obukle u šarenu odjeću, na glave stavile muške šešire ukrašene umjetnim cvijećem, a u ruke uzele srpove i kose te takve otišle pred turski tabor. Turci su se uplašili jer su pomislili da su došli duhovi pa su pobjegli. Na taj su način gorjanske žene spasile svoje muževe, braću, očeve.

³⁰ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5229>

U spomen na taj događaj svake se godine na blagdan Duhova žene oblače na isti način, osim što u rukama drže sablje umjesto kosa i srpova. Kraljice ili Ljelje se dijele na kraljice i kraljeve. „Desetak kraljeva nosi sablje i muške šešire ukrašene cvijećem, a upola manje kraljica na glavama imaju bijele vijence. Iz šireg repertoara kraljičkih tekstova odabiru pjesme primjerene obitelji koju posjećuju; najčešće pjevaju djevojci, mladiću ili mladoj nevjesti. Zatim kraljevi izvode ples sa sabljama, a kraljice pjesmom komentiraju plesne figure. Slijedi narodni ples uz pratnju glazbenika, kojemu se mogu pridružiti i ukućani. Nakon što ih počaste hranom i pićem povorka odlazi u drugu kuću. Drugoga dana Duhova odlaze u susjedno selo ili obližnji gradić. Na kraju slijedi zajednička gozba i zabava kod jedne od sudionica.”³¹ Na popisu reprezentativne baštine nalazi se od 2009. godine.

Slika 5. Posjet obitelji u kojoj je mlada snaha

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5231>

6.5. Godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine

Od 17. siječnja do Pepelnice u Kastavštini nekoliko grupa muškaraca obilazi svoja i susjedna sela tradicijskim putevima. Neki od njih nose maske, a neki imaju razna oglavlja koja simboliziraju vegetaciju i plodnost. Prozvani su zvončarima jer svi imaju naopako okrenute ovčje kože i zvona kojima zvone okrećući se na razne načine. Budući da to zahtijeva određenu fizičku izdržljivost i umijeće, uvriježeno je mišljenje da ne može svatko biti zvončar. Ovaj ritual priziva plodnost krajem zime, ali ima i važnu društvenu ulogu. Interakcijom zvončara sa selima i njihovim stanovnicima održavaju se dobri međusobni odnosi naselja u Kastavštini. Uz ovu se manifestaciju vežu i tradicionalna jela, izrada maski, zvona, oglavlja, plesovi i razni drugi oblici

³¹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5231>

društvenog ponašanja.³² Zvončari su upisani na popis reprezentativne nematerijalne baštine 2009. godine.

Slika 6. Halubajski zvončari

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5232>

6.6. Procesija za Križen na otoku Hvaru

Procesija za Križen neprekidno se održava već pet stoljeća te povezuje kulturu i vjerski identitet stanovnika središnjeg dijela otoka Hvara. Ističe se po trajanju od 8 sati u kojem se prijeđe i 25 kilometara. U noći s Velikog četvrtka na Veliki petak procesija povezuje mjesta Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrboska. Iz tih šest župnih crkava u 22 sata kreću ophodi na čelu s križonošom koji nosi križ težak do 18 kilograma kojeg slijedi izabrana pratnja u bratimskim tunikama te mnoštvo vjernika i hodočasnika. Oni se zaustavljaju u crkvama ili kapelicama ostalih mjesta gdje ih dočekuju ostali svećenici, a pred jutro se vraćaju u svoju crkvu. Okosnica procesije je *Gospin plač*, osmerački pasionski tekst iz 15. stoljeća kojeg u formi glazbenog dijaloga pjevaju izabrani pjevači, *kantaduri*.³³ Nalazi se na popisu reprezentativne nematerijalne baštine od 2009. godine.

³² Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5232>

³³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Procesija za Križen na otoku Hvaru*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5233>

Slika 7. Dolazak Procesije Za križem u jutarnjim satima, Hvar

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Procesija za Križen na otoku Hvaru, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5233>

6.7. Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja

Hrvatsko zagorje ima pregršt prepoznatljivih tradicijskih simbola, no svojom se posebnošću ističu drvene tradicijske igračke. Potječu iz 19. stoljeća a u nekim se selima izrađuju još i danas (Laz, Stubica, Tugonica, Marija Bistrica). U početku su se izrađivale jednostavne igračke svirala, no kasnije se broj različitih vrsta igračaka povećao. Tradicionalan način izrade očuvan je sve do danas - igračke ručno izrađuju muškarci, a žene ih oslikavaju. Pri izradi koristi se meko drvo (javor, vrba, lipa i bukva) koje se teše, a zatim reže i oblikuje posebnim alatom. Za oslikavanje koriste se ekološke boje, a podloga igračaka je najčešće crvena, žuta ili plava. Danas se izrađuje pedesetak vrsta igračaka - svirala, tamburice, igračke u obliku životinja pa čak i uporabni predmeti.³⁴ Proizvodnja ovih igračaka nalazi se na popisu reprezentativne nematerijalne baštine od 2009. godine.

³⁴ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5234>

Slika 8. Dječje drvene igračke, Laz Stubički, Tugonica, Marija Bistrica
Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračkaka s područja Hrvatskog zagorja, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5234>

6.8. Sinjska alka, viteški turnir u Sinju

Svake godine je prvi vikend u kolovozu rezerviran za Sinjsku alku, središnji događaj područja Cetinske krajine. Ova manifestacija datira iz 1717. godine te se bazira na povijesnoj podlozi - pobjedi Cetinjana nad Osmanlijama 1715. godine.³⁵ Sinjska alka je natjecanje u kojem natjecatelji, odnosno alkari, jašući na konjima nastoje kopljem pogoditi alku *u sridu*. Prema pravilima ove igre, sudionici moraju biti članovi obitelji s područja Sinja i Cetinske krajine. U pripremi sudjeluje čitava zajednica. Zajednički se izrađuje, konzervira, obnavlja i rekonstruira oružje, odjeća i prateća oprema. Pojedini nazivi dijelova odjeće, oružja, opreme te samih alkarskih časnika su turcizmi. Tijekom turnira isprepliću se i vjerski obredi, društvena okupljanja, obiteljske posjete te proslave u kući i javnosti.³⁶ Na popis reprezentativne nematerijalne baštine dodana je 2010. godine.

³⁵ *Sinjska alka*, URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56184>

³⁶ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Sinjska alka, viteški turnir u Sinju*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6235>

Slika 9. Alkar na galopirajućem konju

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Sinjska alka, viteški turnir u Sinju, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6235>

6.9. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske

Na području sjeverne Hrvatske medičarstvo se pojavilo kao obrt. Uz licitare, proizvode se med i svijeće. Recept je isti kod svih obrtnika, potrebni su brašno, šećer, voda i soda bikarbona te mirodije. Uz navedeno, vrlo su važni brzina i vještina. Nastali licitar se oblikuje modelima, peče, suši i boja u razne boje. Svaki obrtnik sam odlučuje kako će izgledati njegov krajnji proizvod pa ga ukrašava što posebnije. Najčešći je motiv licitarsko srce koje se često izrađuje za vjenčanja. Ovo se umijeće u početku prenosilo samo na muškarce, no danas se prenosi i ženama. „Licitar je postao jednim od najprepoznatljivijih simbola hrvatskog identiteta. Današnji medičari su ključni sudionici lokalnih proslava, događanja i okupljanja, što lokalnom stanovništvu daje osjećaj pripadnosti, identiteta i kontinuiteta.”³⁷ Medičarski se obrt nalazi na popisu reprezentativne nematerijalne baštine od 2010. godine.

³⁷ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6237>

Slika 10. Licitar, Radionica Blažeković, Osijek

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6237>

6.10. Bećarac – vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema

Bećarac je vokalno-instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema. Veselog je karaktera te pun metafora i alegorija. „Naziv potječe od turske riječi *bekar*, koja u hrvatskoj jezičnoj uporabi (*bećar*) označava mladog neženju, momka, samca, *lolu*, *bekriju*, veseljaka sklonog raskalašenom životu, jelu, piću i ženama. Bećarac je deseteračka glazbena vrsta u kojoj se na određeni melodijski obrazac i njegove brojne inačice pjevaju po sadržaju veoma različiti deseterački dvostihovi, najčešće ljubavni i metaforično erotski; hvale se vlastite vrline, ljepota, sposobnosti, imovno stanje, izruguju se neistomišljenici i suparnici, prkosi se i inati. U bećarcu se obično „natpjevavaju“ dva ili više vodećih pjevača koje prati skupno pjevanje i svirka narodnih glazbala, nekoć gajdi i tambure samice, a potom tamburaških sastava ili mješovitih sastava s violinom, harmonikom i tamburama. Bećarac se obično izvodi tako da prvi stih ili dio stiha, koji tvori određenu smisaonu tezu, otpjeva jedan pjevač, a potom mu se pridruže ostali pjevači. Drugi je stih najčešće humorna antiteza prvom stihu, a pjevaju ga obično svi pjevači. Stihovi se često smišljaju tijekom same izvedbe, tematizirajući nazočne pojedince, zbivanja i kontekst u kojem se izvedba odvija. Cijene se pjevači koji imaju dobru dikciju i jak glas, koji dobro poznaju repertoar starih i novih deseteračkih dvostihova te koji su dosjetljivi, spretni i brzi u oblikovanju novih dvostihova.”³⁸ Godine 2011. upisan je na popis reprezentativne nematerijalne baštine.

³⁸ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Bećarac-vokalno – instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7153>

6.11. Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore

Glavna karakteristika ovog plesa je izvedba bez glazbene pratnje. „Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore jedinstveno je po načinu izvođenja. Bez glazbene pratnje ili neovisno o njoj, kad ona postoji (svirka u tradicijski instrument *diple*, *mijeh*, tipa gajdi ili specifičan način pjevanja u malim skupinama potresanjem glasa – *rera*, *ganga*, *vojkavica*), jedino se na području Dalmatinske zagore izvodi u kolu koje se povremeno razbija u parove ili se tijekom cijeloga plesa izvodi u parovima koji se kreću po krugu ili slobodno po plesnom prostoru. U nijemom kolu svaki plesač izvodi svoj korak, poskakujući u zatvorenom kolu ili hvatajući se u par, šecući neko vrijeme i vodeći svoje partnerice, po jednu ili dvije, da ih svi prisutni mogu dobro pogledati. Zatim opet snažno poskakujući s jedne noge na drugu, povlači istovremeno partnerice, isprobavajući javno njihovu vještinu, naizgled bez određenih pravila, spontano, ovisno o raspoloženju i trenutnoj želji za isticanjem pred drugima ili želji za zajedničkim snažnim i impresivnim kretanjem kola kad se hvata s ostalima u to *šuplje* kolo. Uz opće poznati i u struci prihvaćen naziv *nijemo kolo*, to se kolo u različitim zajednicama naziva različitim imenima. Najčešće su to *mutavo kolo*, *gluvo kolo*, *šuplje kolo*, *po naški*, *po starinski*, *staračko*, odnosno prema mjestu odakle jest, npr.: *poljičko gacko kolo* (iz sela Gata s područja Poljica), *vrličko kolo* (iz Vrlike i bliže okolice), *sinjsko* (iz Sinja i okolice).“³⁹ Nijemo kolo je upisano na popis nematerijalne baštine 2011. godine.

Slika 11. Nijemo kolo iz Stankovaca, „Kolanje”

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7154>

³⁹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7154>

6.12. Klapsko pjevanje

Klapsko pjevanje je tradicijsko višeglasno homofono pjevanje bez pratnje instrumenata. Klapsko pjevanje pojavilo se sredinom 19. stoljeća. Pojam „klapa” potječe iz sjevernotalijanskog tršćanskog šatrovačkog dijalekta te znači skupina, grupa. U vrijeme kada je ovaj pojam usvojen, u Dalmaciji su se pojavile pjevačke skupine sa specifičnim *a capella* repertoarom te su preuzele ovaj termin. Klapske pjesme izvode se *a capella*, dakle bez pratnje instrumenata. „Prepoznatljive su po svojoj glazbenoj strukturi - kretanju melodijskih linija glasova, harmonijskoj konstrukciji i sadržaju tekstova napjeva. Najčešća forma višeglasja klapskih pjesama je troglasje i četveroglasje, tijesni harmonijski slog koji gotovo mahom završava u ternom položaju, akordu po kojem su klapski završeci prepoznatljivi. Pjesme su spjevane u duru, kojem harmonijsku osnovu čini tonički, dominantni i subdominantni četverozvuk, odnosno trozvuk. Melodija napjeva uvijek je u terci praćena drugim glasom, dok treći glas, bariton, ima zadaću popuniti akord. Za njega je karakterističan skok sa VII. stupnja na V. stupanj iznad tonike durskog tonskog roda u harmonijskim kadencama. Zadaća je basa jasno označiti hramonijske funkcije u osnovnom položaju.” Tekstovi su uglavnom ljubavne tematike - poetski, vedri, optimistični, šaljivi te pretjerano sentimentalni.⁴⁰ Godine 2012. upisano je na popis reprezentativne nematerijalne baštine.

Slika 12. Klapa pjeva, otok Brač

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Klapsko pjevanje, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=8296>

⁴⁰ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Klapsko pjevanje*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=8296>

6.13. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa

Mediteran je područje s posebnim ekološkim, klimatskim, povijesnim i kulturnim karakteristikama koje su uvelike utjecale na način prehrane tamošnjeg stanovništva. Osnovu takve prehrane čine ribarstvo i poljoprivreda, a usko je vezana i za prirodu i prirodne izvore. Takva hrana iznimno je važan dio turističke ponude tog kraja upravo zbog svoje posebnosti te ju je potrebno očuvati i aktivno prenositi budućim generacijama. Prehrana se dijeli na ribarsku i težačku ili na njihovu kombinaciju. Neizostavan dio prehrane su maslinova i vinova loza, koje su usko vezane uz kulturni identitet stanovnika ovog područja. Također je karakteristična konzumacija ribe i morskih plodova, mesa (kozjeg, ovčjeg, svinjskog, peradi...), ponegdje divljači, raznog povrća, mahunarki, žitarica te ostalog samoniklog bilja. Osim u prehrani, bilje se koristi i u ljekovite svrhe. Među mliječnim se proizvodima posebno ističu brojni kvalitetni sirevi. Za svečanosti i blagdane pripremaju se i tradicionalne slastice - kolači i torte od namirnica koje se mogu pronaći u neposrednoj prirodi. Primjerice orašasti plodovi (bademi, orasi, lješnjaci) te sušeno voće i plodovi (smokve, kore limuna i naranče, rogača itd.).

Ovakav način prehrane uz sebe veže i društvenu komponentu koja je prije bila puno izraženija nego danas. Ribarske i težačke obitelji međusobno si pomažu, razmjenjuju namirnice, udružuju se u raznim berbama, pripremama obroka ili zajedničkom objedu. Žene su ova znanja dosad prenosile usmenim putem, no u novije se vrijeme izrađuju različiti zapisi ovih umijeća. Tako su zabilježene neke promjene u načinu prehrane, npr. meso se jelo samo nedjeljom i blagdanima dok je posljednjih godina ono sve učestalije u prehrani, a kruh se pekao jednom tjedno od domaćih žitarica. Danas je ekološkičnost ove vrste prehrane ponovno prepoznata i nastoji se obnoviti djelomično napuštene kulture poput maslinove i vinove loze te izradu ljekovitih pripravaka od mediteranskog bilja.⁴¹ Ova je baština zadnja upisana na popis reprezentativne nematerijalne baštine 2013. godine.

⁴¹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9706>

Slika 13. Nakon ribolova, otok Hvar

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9706>

Slika 14. Prerada maslina, otok Hvar

Izvor: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9706>

7. Problematika digitalizacije hrvatske nematerijalne kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a

7.1. Digitalizacija čipkarstva

Čipkarstvo je dugotrajni proces te se pri odabiru načina digitalizacije treba uzeti u obzir svaki njegov korak. Krajnji proizvod procesa čipkarstva je čipka, koja se pri odabiru načina digitalizacije može tretirati kao 2D, ali i 3D objekt. No, prije digitalizacije same čipke također treba digitalizirati i proces izrade, od odabira materijala, prikupljanja potrebnog pribora do samog načina šivanja. Ako digitaliziramo hrvatsko čipkarstvo, posebnu pozornost treba obratiti

na tri različite vrste čipkarstva koje se javljaju u našim krajevima - hvarska, paška i leopoglavska čipka jer svaka od njih iziskuje različit materijal za izradu.

Proces čipkarstva iznimno je cijenjen na području Republike Hrvatske i predstavlja posebnu vještinu vrijednu očuvanja. Kako bi ga očuvali na najbolji mogući način, uz tradicionalne načine digitalizacije, treba iskoristiti i one suvremenije. Danas je svakodnevnica nezamisliva bez uporabe pametnih telefona i Interneta. Pri učenju nečeg novog često se koriste interaktivni online video zapisi kako bi se svladale nove vještine te se putem Interneta komunicira s ostalim korisnicima koji se bave sličnim stvarima. Tako bi se i u ovom slučaju moglo učiniti i s hrvatskim čipkarstvom. Dobar primjer je aplikacija Spyn, izrađena na Sveučilištu Berkeley u Kaliforniji. Osmislili su je i razvili Daniela K. Rosner i Kimiko Ryokai u razdoblju od 2009. do 2011. Pomoću te aplikacije, pletioči mogu zabilježiti poziciju na dijelu tkanine i povezati tu poziciju s nekim digitalnim medijem, poput slika, teksta i videa. Usmjeravajući kameru pametnog telefona prema lokaciji na tkanini, korisnik može doći do povezanih informacija, poput QR kodova.⁴²

Slično bi se moglo učiniti i za hrvatsko čipkarstvo. Postojeći zapisi o izradi te sama čipka mogu se digitalizirati korištenjem tradicionalnih metoda, poput slikanja digitalnim fotoaparatom. Nakon što se fotografira tekstualni dio (upute za izradu, potreban pribor itd.), treba ga dodatno urediti te provući kroz OCR program (engl. *OCR - Optical Character Recognition*) kako bi se spremio u nekom tekstualnom formatu. Ta se verzija ponovno treba ispraviti i urediti kako bi se izbjeglo pojavljivanje pogrešno prepoznatih znakova. Krajnji proizvod, odnosno čipka, može se također digitalizirati uporabom digitalnih fotoaparata, budući da se njima mogu snimati i trodimenzionalni predmeti. Odmah po završetku snimanja mogu se vidjeti fotografije te napraviti eventualne izmjene, korekcije ili se snimanje može ponoviti. U slučaju hrvatskog čipkarstva pojedine su vrste čipke digitalizirane na službenim stranicama tih gradova te zainteresirani korisnici mogu vidjeti kako se one izrađuju te kako u konačnici trebaju izgledati.

No, uz navedene načine digitalizacije može se razviti i aplikacija slična navedenoj aplikaciji Spyn. Trebala bi biti interaktivna, intuitivna i omogućiti razmjenu iskustva i informacija među svojim korisnicima. Nakon odabira vrste čipke koju želimo izraditi, slijede video zapisi u kojima je prikazan i objašnjen proces izrade, te slikovni zapisi pojedinog koraka uz koje stoji tekst objašnjenja. Korisnici mogu zabilježiti svoj napredak te ga dijeliti s ostalim korisnicima aplikacije te tražiti pomoć ili savjet ukoliko je potreban. Ovakav način digitalizacije potiče

⁴² Rosner, D., Rocchetti, M., Marfia, G., *The Digitization of Cultural Practices*. // Communications of the ACM. 57, 6 (2014.), str. 82-87.

interes za očuvanjem baštine na moderan i suvremen način te zbog oblika u kojem je realiziran ima veću mogućnost privlačenja mlađih generacija koje je nužno zainteresirati za kulturnu baštinu.

7.2. Digitalizacija dvoglasja tijesnih intervala

S obzirom na vrstu gradiva, dvoglasje tijesnih intervala može se promatrati kao zvučni zapis. Važno je naglasiti da ga karakteriziraju brojne varijacije tijekom izvedbe, no kraj se po pravilu uvijek izvodi na isti način. Također je za ovu vrstu glazbe osmišljen poseban način zapisa, nazvan „Istarska ljestvica”, a radi se o tonskom nizu od šest netempiranih polutonova i tonova. Kako bismo što bolje digitalizirali ovo kulturno dobro, treba uzeti u obzir koje sve dijelove treba digitalizirati. Osim konačne izvedbe raznih pjesama, treba digitalizirati tekstni i notni zapis, ali i način izvedbe. Notni se zapis svakako mora provući kroz OMR programe (engl. OMR - Optical Music Recognition), no ako mu je priključen i tekst mora se koristiti i OCR program kao podzadatak OMR-a. I notni i tekstni zapis najbolje se može digitalizirati uporabom digitalnih fotoaparata ili skeniranjem, ovisno o tome radi li se o dokumentu koji je obradiv programom za optičko prepoznavanje gradiva.⁴³

Što se tiče izvedbe pjesama, može se snimiti zvučni ili video zapis koji se potom digitalizira. Po završetku procesa digitalizacije ove baštine, ona se može prezentirati na online portalu koji se može pretraživati prema određenoj ključnoj riječi. Tako bi zainteresirani korisnici mogli imati slobodan pristup i pronaći notne, tekstualne, zvučne i video zapise ove baštine, što bi pomoglo njenom boljem razumijevanju i interpretaciji. Na portalu je nužan i kratak video u kojem se objašnjava što je dvoglasje tijesnih intervala te interaktivna karta na kojoj su označena mjesta gdje se ova vrsta glazbe izvodi te primjeri najpoznatijih tradicionalnih pjesama na tom području. U sklopu portala mogu se i organizirati radionice dvoglasnog pjevanja na kojima bi svi zainteresirani mogli sudjelovati te naučiti kako izvoditi ovakve pjesme. Radionice mogu biti usmjerene na turiste u ljetnoj sezoni te se prilagoditi njihovim potrebama (engleski kao službeni jezik radionice, pojednostavljeni tekstovi itd.). Nadalje može se ponuditi i online sudjelovanje na radionicama kako bi bile dostupne i zainteresiranim korisnicima iz udaljenih mjesta.⁴⁴

⁴³ Stančić, H., *Digitalizacija*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Zavod za informacijske studije, veljača 2009., str. 57.

⁴⁴ Kirov, N., *Digitization of bulgarian folk songs with music, notes and text*. URL: <http://eprints.nbu.bg/850/6/ncd18035.pdf>

7.3. Digitalizacija Feste sv. Vlaha

Dubrovnik je neizostavna turistička lokacija za gotovo svakog turista koji posjeti Hrvatsku. Uz mnoštvo kulturno-povijesnih lokaliteta, nudi autentične mirise, okuse i doživljaje na svakom koraku. Više od tisuću godina Dubrovčani i stanovnici okolice slave blagdan sv. Vlaha, a tu tradiciju sve više prepoznaju i turisti. Kao važan dio nematerijalne kulturne baštine treba ju pravilno očuvati i interpretirati. Budući da se radi o Festi, pruža se mnogo različitih načina digitalizacije. No, kako bi zainteresirali još veći broj turista, ali i lokalnog stanovništva za ovaj blagdan, treba uzeti u obzir suvremene metode koje su danas najčešće zastupljene i najviše se koriste.

Tako bi za ovu vrstu baštine idealan način digitalizacije predstavila aplikacija Turističke zajednice grada Dubrovnika. Ona ne mora biti posebno izrađena samo za Festu, već može obuhvatiti sve zanimljivosti grada Dubrovnika na jednom mjestu, uz poseban naglasak na Festu sv. Vlaha. Važno je da korisnici aplikacije na interaktivan način mogu doživjeti Festu, čak i ako ne borave u gradu u vrijeme održavanja. Tijekom šetnje Stradunom, korisnici bi mogli koristeći fotoaparata na mobilnim uređajima unutar aplikacije vidjeti kako izgleda središnja proslava Feste, procesija ovom ulicom u starom dijelu grada. Isto bi mogli na ostalim lokacijama Feste. Nakon što otkriju jednu od lokacija, aplikacija im ponudi kratak tekst o tom dijelu proslave kako bi ga bolje razumjeli. Kako bi turistima ova aplikacija bila zanimljivija, može se osmisliti igra u kojoj se cilj otkriti sve lokacije Feste, a kada se one otkriju, korisnik aplikacije dobije knjižicu o Festi i manji popust u nekom od ugostiteljskom objektu na Stradunu.

7.4. Digitalizacija Godišnjeg proljetnog ophoda Kraljice ili *Ljelje* iz Gorjana

Proljetni ophod Ljelja ili Kraljica u Gorjanima pokraj Đakova nematerijalna je baština koja je pod zaštitom UNESCO-a od 2009. godine. Kao i prethodno spomenuta Festa sv. Vlaha, ovo je oblik tradicije u kojemu se prožimaju različiti dijelovi slavlja - od tradicionalne odjeće, opreme, plesa, pjesme, pa do sveukupne izvedbe. Svaki od tih dijelova može se digitalizirati i očuvati na razne tradicionalne načine, no danas je uz očuvanje potrebna i interakcija s već zainteresiranim, ali i potencijalnim korisnicima.

Kako bi se ovo kulturno dobro bolje razumjelo i interpretiralo, mogu se obaviti intervjui s lokalnim stanovništvom koji sudjeluje u ophodu ili sa organizatorima ophoda. Tijekom intervjua ispitanici trebaju objasniti zašto sudjeluju ili organiziraju ovakav događaj, koliko je duga tradicija u njihovim obiteljima, objasniti pozadinu ovog običaja te naglasiti važnost da se on očuva. Intervjui se mogu snimiti te okupiti na online ili u fizičkom muzeju Ljelja. Uz

intervjue, može se digitalizirati odjeća i oprema koju Ljelje koriste tijekom ophoda korištenjem digitalnih fotoaparata, a sam se ophod može snimati te ti video zapisi mogu biti dostupni online ili unutar neke prostorije u muzeju. Kako bi muzej bio interaktivniji i time zanimljiviji mlađim generacijama, može ponuditi radionice u kojima posjetitelji imaju priliku online ili fizički obući Ljelju (kraljicu ili kralja), poredati događaje u ophodu po redu ili se okušati u narodnom plesu koji izvode Ljelje.

7.5. Digitalizacija Godišnjeg pokladnog ophoda Zvončara

Zvončari su specifičan oblik baštine u kojem sudjeluju i mladi i stari. Uz njega su vezana posebna jela, plesovi, izrada maski, oglavlja, zvona te razni oblici društvenog ponašanja. Upravo zbog svoje posebnosti zaslužuju posebnu pažnju prilikom digitalizacije. Uz tradicionalne načine kojima se mogu digitalizirati razni recepti tih jela, maske, zvona, oglavlja te konačan izgled zvončara, za potpun dojam ove baštine odličan bi način digitalizacije bila uporaba holograma.

Nastup zvončara traži puno kretnji, zvonjenja što doprinosi konačnom doživljaju. Kako bi se on što bolje prenio i dočarao posjetiteljima, mogu se ponuditi hologrami zvončara u sklopu, primjerice, Etnografskog muzeja u Zagrebu. Uz uobičajeni postav, gdje se mogu prikazati video zapisi ovog ophoda te način pripreme za njega, hologrami bi predstavili inovativnu interpretaciju ove baštine. Svaki bi posjetitelj mogao u potpunosti doživjeti ovu baštinu, uz sve njene zvukove. Budući da se Zvončari dijele na više skupina (Halubajski, Rukavački, Žejanski itd.) unutar muzeja se mogu odabrati one najzastupljenije grupe u Hrvatskoj te se predstaviti samo njihovi hologrami.

7.6. Digitalizacija Procesije za Križen

Procesija za Križen specifičan je događaj na otoku Hvaru kojeg karakterizira šest procesija iz šest zasebnih župa, a okosnica proslave je Gospin plač, kojeg u formi glazbenog dijaloga pjevaju pjevači, kantaduri. Ti se dijelovi ove baštine prilikom digitalizacije moraju posebno uzeti u obzir. Kako je Hvar jedno od omiljenih turističkih središta lokalnog stanovništva i stranaca, ova se baština može digitalizirati na način da privuče još više posjetitelja.

Budući da ova baština povezuje šest mjesta, može se osmisлити virtualna šetnja Hvarom, odnosno mjestima na kojima se procesija održava. Kao i kod Feste sv. Vlaha, korisnici mogu fizički prošetati tim mjestima, provesti se autom ili posjetiti mjesta putem interneta, ako nisu u mogućnosti doći na Hvar. Kroz virtualnu šetnju bi bolje upoznali mjesta kroz koja prolaze, dijelove procesije, njene sudionike i slično. Tijekom šetnje mogli bi susresti virtualno lokalno

stanovništvo, odnosno sudionike procesije koji bi im objasnili pojedinu fazu ili predstavili cjelokupnu baštinu. Njima bi mogli postaviti pitanja i na taj način saznati dodatne informacije. Što se tiče digitalizacije Gospinog plača, središnjeg dijela procesije koju pjevaju kantaduri, u virtualnoj bi šetnji bio omogućen audiovizualan zapis uz tekst na hrvatskom i engleskom jeziku.

7.7. Digitalizacija izrade drvenih tradicijskih dječjih igračka

Izrada drvenih tradicijskih igračka običaj je karakterističan za Hrvatsko zagorje. Pri izradi se posebno pazi na materijal od kojeg se izrađuje igračka, potreban alat, boje i ukrase. Tako se i tijekom digitalizacije ove vrste baštine treba digitalizirati svaki korak u izradi uz potrebni pripadajući materijal. Budući da se pri izradi ovih igračka pazi na svaki detalj, krajnji je rezultat izrazito kvalitetan i dugotrajan proizvod, kakvi se u današnje vrijeme rijetko mogu naći na policama u trgovinama. Upravo zbog toga, ove igračke predstavljaju idealan poklon za mlade, ali i stare kod kojih želimo probuditi nostalgiju za mlađim danima.

Tradicijske igračke odličan su način za privlačenje mlađih generacija, odnosno za pobuđivanje interesa za očuvanje i zaštitu ove vrste baštine. Hrvatsko zagorje već nudi pregršt turističkih lokacija, pa se u ponudu može uključiti i izrada igračka. Interaktivan muzej za djecu i odrasle bio bi odličan način digitalizacije. Posjetitelji bi se mogli upoznati s ovom baštinom uz stručno vodstvo, video zapise izrade, fizičke primjere igračka, ali i radionice gdje bi sami mogli pokušati izraditi svoju igračku. Budući da izrada ovih igračka iziskuje određen materijal, radionice se mogu ponuditi samo na lokacijama u Hrvatskom zagorju, gdje bi materijal bio osiguran za sve polaznike, a sam muzej bi imao i svoju online verziju. Na svojim stranicama nudile bi se virtualne ture muzejom, video zapisi u kojima je objašnjen način izrade, intervjui sa stručnjacima, online igre u kojima se može izraditi igračka, online zbirke potrebnog materijala, ali i zbirke samih drvenih igračka.

7.8. Digitalizacija Sinjske alke

Sinjska alka medijski je vrlo dobro popraćen događaj u Republici Hrvatskoj. Svaku alku prati Hrvatska radiotelevizija, a te se snimke čuvaju u arhivu ove televizijske postaje, pa je ova baština digitalizirana i na taj način. Godine 2014. razvijena je aplikacija „Sinjska alka” u kojoj je bilo moguće pratiti rezultate s trkališta u realnom vremenu, ali i saznati nešto više o samom događaju. U isto je vrijeme razvijena i druga aplikacija koja je bila dostupna samo službenim osobama. Pristup je omogućen tek nakon autorizacije, a omogućuje obradu i unos podataka u realnom vremenu.

Aplikacija za javnost napravljena je za mobilne telefone te uz rezultate Alke nudi opis sudionika Sinjske alke, njihove životopise, rezultate generalnih proba Bare i Čoje, pravila igre, tradicije sinjskog kraja, povijesti viteškog nadmetanja, odora, Čudotvorne Gospe Sinjske... Na ovaj su način u potpunosti digitalizirani ne samo rezultati Alke, već i sve tradicije koje se vežu uz nju. Tako zainteresirani korisnici mogu uživo pratiti događaj, ali i saznati sve što ih zanima. Aplikacija je bila dostupna u vrijeme Alke, ali se trenutno ne nalazi na Google App Storeu.⁴⁵

Nadalje mogla bi se osmisliti računalna igra s ovom tematikom kako bi se Sinjska alka približila mlađim korisnicima. Unutar igre korisnici bi mogli izraditi vlastite profile te online pratiti rezultate ostalih igrača i na taj se način međusobno natjecati. Igra bi tako mogla imitirati pravu Sinjsku alku mjereći preciznost igrača i dodjeljujući bodove s obzirom na preciznost pogotka u digitalnu alku. Dodatne opcije bi mogle uključivati odijevanje virtualnog lika u različite alkarske odore, čime bi se još jedan element ove kulturne baštine približio mladima.

7.9. Digitalizacija medičarskog obrta

Medičarstvom nastaju licitari, jedni od najčešćih suvenira Republike Hrvatske. Kao što je već prethodno spomenuto, najviše se rade licitari u obliku srca koji se potom ukrašavaju na razne načine. Tijekom procesa digitalizacije ovog obrta u obzir treba uzeti cijeli proces izrade medičarskih proizvoda, jer mnogi medičarski obrti još izrađuju svijeće i med. Krajnji proizvodi, recepti te način izrade mogu se digitalizirati tradicionalnim načinima digitalizacije poput slikanja digitalnim fotoaparatom, skeniranjem tekstova recepata, snimanjem procesa izrade i slično.

Kao i sva navedena kulturna dobra, medičarstvo također treba moderan način digitalizacije i interpretacije koji uključuje interakciju korisnika. Najveći dio stanovništva danas stalno je umrežen putem pametnih telefona ili računala. Zbog toga se kao najoptimalniji način digitalizacije ponovno nameće izrada web stranice na kojoj bi se detaljno predstavio ovaj obrt. Na njoj bi bili predstavljeni osnovni recepti, gotovi proizvodi, proces izrade te upute za izradu vlastitih medičarskih proizvoda. Glavni cilj ovakve stranice je interaktivnost i jednostavnost korištenja, tako da se sa baštinom mogu upoznati svi zainteresirani. Medičarski obrt bio bi predstavljen raznim video-intervjuima sa stručnjacima i obrtnicima, korisnici bi mogli izrađivati vlastite licitare te kontaktirati neke od obrtnika u slučaju da žele znati više ili trebaju

⁴⁵ Ferata, *Rezultati s trkališta na mobilnoj aplikaciji „Sinjska alka“*, URL: <http://www.ferata.hr/rezultate-s-trkališta-pratite-na-pametnim-telefonima-uz-pomoc-aplikacije-sinjska-alka/>

pomoć. Na portalu bi mogli biti ponuđeni izleti na neke od obrtničkih radnji kako bi zainteresirani korisnici mogli i na taj način pobliže upoznati ovu baštinu.

7.10. Digitalizacija Bećarca

Bećarac je napjev karakterističan za područje Slavonije, Baranje i Srijema. Njegova posebnost leži upravo u njegovoj izvedbi jer u većini slučajeva iziskuje improvizaciju svirača i pjevača. Upravo zbog brojnih improvizacija je prije digitalizacije nužno prikupiti što više tekstova ovih pjesama kako bi se bećarac što dosljednije očuvao. U prikupljanju pjesama treba surađivati s Kulturno umjetničkim društvima, stručnjacima te lokalnim stanovništvom koji se bave ovom vrstom glazbe. Njihova se digitalizacija može obaviti skeniranjem, slikanjem ili prepisivanjem tekstova. Nakon toga, bitno je digitalizirati i tradicionalnu odjeću koju nose pjevači te instrumente koje koriste u izvedbi.

Optimalan način digitalizacije je izrada aplikacije u kojoj se uz pristup gore navedenim digitaliziranim dijelovima, korisnicima nudi i mogućnost pisanja svojih bećaraca koji se mogu poslati na natječaj gdje će KUD-ovi ili stručnjaci odabrati najbolje. Aplikacija u sebi sadrži i brojne video i audio zapise bećarskih izvedbi s tekstovima otpjevanih bećaraca.

7.11. Digitalizacija nijemog kola

Nijemo je kolo specifično po načinu izvedbe. Može biti bez glazbene pratnje, a ako je ima, onda se koristi tradicijski instrument diplo ili članovi kola pjevaju potresanjem glasa. Karakteristično je za područje Dalmatinske zagore. Prilikom digitalizacije u obzir treba uzeti moguće načine izvedbe te prikupiti izvedbe sa i bez glazbene pratnje kako bi korisnici mogli vidjeti oba načina plesa.

Uz digitalizaciju izvedbe korištenjem video zapisa, treba digitalizirati i tradicijski instrument koji se ponekad koristi te odjeću koju nose plesači korištenjem digitalnog fotoaparata. Prezentacija tako digitaliziranog nijemog kola bila bi najbolja u internetskom obliku. Web portal posvećen isključivo ovoj tematici može sadržavati brojne video i audio zapise, odjeću, instrumente, tekstove napjeva i slično. Na portalu može stajati i karta Republike Hrvatske s označenim mjestima gdje se ovo kolo najčešće izvodi. Uz to, mogu biti ponuđene online i klasične radionice u kojima bi korisnici mogli naučiti osnovne korake plesa, pjevanje ili čak sviranje tradicijskog instrumenta.

7.12. Digitalizacija klapskog pjevanja

Klapsko pjevanje karakterističan je oblik višeglasnog izvođenja pjesama bez pratnje instrumenata. Ovaj oblik baštine posebno je zastupljen u dalmatinskom kraju Republike

Hrvatske. Danas na tom području, ali i u području kontinentalne Hrvatske djeluje velik broj klapa koje svoje pjesme često izvode na raznim festivalima te objavljuju na albumima. Prije digitalizacije ove vrste kulturnog dobra, kao i kod bećarca, treba sakupiti što više tekstova klapske pjesme kako bi buduće generacije mogle bolje razumjeti kako izgleda klapska pjesma. Uz tekstove, bitno je digitalizirati i karakterističnu odjeću koju klape nose za vrijeme nastupa (iako se to razlikuje od klape do klape) te same izvedbe pjesama.

Budući da klape, kao i Zvončari, imaju poseban način izvedbe pjesme koji je teško dočarati samo audiovizualnim snimkama, optimalan bi način digitalizacije predstavio fizički i online „Muzej klapske pisme” u kojem bi uz navedeno, klapa bila prikazana i hologramima. Broj klapa u Hrvatskoj je prevelik i teško je odrediti najznačajnije klape, pa bi se hologramima prikazivale one čije su izvedbe najvećih hitova klapskih pjesama u Hrvatskoj među najupečatljivijima po izboru publike i stručnjaka. Online muzej nije u mogućnosti prikazivati holograme pa su tamo kao zamjena dostupni mnogobrojni video i audio zapisi klapske pjesme na autentičnim dalmatinskim lokacijama.

7.13. Digitalizacija mediteranske prehrane

Mediteranska prehrana zadnja je uvrštena na popis reprezentativne nematerijalne baštine. Budući da je takav oblik prehrane uvjetovan klimatskim obilježjima Mediterana, specifična je i za naše područje te su za njenu pripremu potrebni sastojci s mediteranskog dijela Europe. Prije digitalizacije treba prikupiti što više raznovrsnih recepata kako bi proces digitalizacije zahvatio što veći dio ove baštine.

Mediteransku prehranu može se digitalizirati koristeći model povezanih podataka (engl. linked data model). Primjerice, može se oblikovati baza podataka sa svim mogućim sastojcima koji se koriste u mediteranskoj prehrani. Tu bazu treba učiniti dostupnom svim korisnicima, te jednostavnom za korištenje. Tako bi primjerice, netko u drugom dijelu svijeta ili Europe mogao pristupiti bazi, upisati koje namirnice ima kod kuće te dobiti nekoliko recepata za prijedlog obroka. Na ovaj bi se način baština najbolje očuvala jer bi ljudi bili u mogućnosti svakodnevno sami pripremati razne recepte karakteristične za mediteransko podneblje sa sastojcima s kojima raspolažu. Uz bazu podataka mogu se ponuditi i neki tradicionalni recepti mediteranske prehrane, kako bi korisnici mogli pripremiti i njih. U bazu podataka bi se mogli povezati proizvođači namirnica mediteranske prehrane. Na taj bi se način baza mogla dijelom financirati, a proizvođači bi dobili prostor za oglašavanje gdje bi mogli promovirati sebe i svoje proizvode.

Rasprava

Navedena se kulturna dobra mogu grupirati prema vrstama baštine, odnosno nastalog gradiva. Tako u slučaju dvoglasja intervala, bećarca i klape govorimo o audiovizualnom gradivu. Festa sv. Vlaha, Kraljice iz Gorjana, Zvončari, Procesija za Križen, Alka i nijemo kolo predstavljaju cjelokupnu manifestaciju uz koju vežemo i audiovizualno, ali i slikovno gradivo, dok su mediteranska prehrana, izrada tradicionalnih igračaka, čipkarstvo i medičarstvo obrti, odnosno cjelokupni procesi koji pružaju razne mogućnosti u načinima digitalizacije.

Predloženi oblici digitalizacije su izrada aplikacija, web stranica odnosno portala, online muzeja (uz moguću kombinaciju s fizičkim muzejima), hologrami te virtualna šetnja unutar aplikacije ili web stranice. Što se tiče izrade aplikacija, one danas predstavljaju jedan od najboljih načina kojima se može brzo i lako doći do velikog broja ljudi. Budući da većina stanovništva posjeduje pametne telefone, kroz njih se korisnicima mogu ponuditi brojne korisne informacije. Tako bi baština bila svakom korisniku na dohvat ruke te bi u bilo kojem trenutku mogao pristupiti traženom sadržaju i komunicirati s ostalim korisnicima. Dostupnost aplikacije na engleskom jeziku omogućuje turistima da sami pokušaju interpretirati neku lokaciju i da ju dožive na moderan, interaktivan način. Dakako izrada aplikacija iziskuje veće novčane troškove, budući da na njejoj izradi rade stručnjaci u suradnji s turističkim zajednicama ciljanih mjesta. Ukoliko nije dovoljno reklamirana, neće postići dovoljno dobar efekt u promociji digitalizacije baštine te svih pozitivnih karakteristika koje nosi sa sobom.

Slično se može ustanoviti i za izradu web stranica, odnosno portala. Kako bi dobro prikazala svoj sadržaj, web stranica mora biti intuitivna i jednostavna za korištenje. Nužno je i da se prilagođava zaslonu mobilnog uređaja, da je dostupna svim korisnicima te da ima dobru informacijsku strukturu. Nadalje se web stranica mora brzo učitati, kako potencijalni korisnici ne bi izgubili interes zbog predugog čekanja. Ključni su i odabir i uporaba boja na stranici. Dobar kontrast između pozadine i teksta čini stranicu ugodnu oku te je korisnicima lako pročitati sve informacije. Digitalizirani sadržaj na ovakvoj stranici bi zasigurno privukao svakog korisnika te ga potaknuo da se dodatno raspita o predstavljenoj baštini. Bitno je da stranica sadrži mnoštvo slika te audiovizualnih zapisa, a ne previše teksta kako bi korisnici lakše pratili sve dostupne informacije. Web stranice uz sebe uglavnom vežu tradicionalne načine digitalizacije kao što su slikanje digitalnim fotoaparatom ili snimanje zvuka te njihovo postavljanje na Internet. No, radi bolje interaktivnosti s korisnicima uz njih se mogu ponuditi online radionice, igrice ili kvizovi u kojima bi korisnici mogli sami koristiti digitaliziranu baštinu.

Jedan od mogućih dodataka web stranici ili aplikaciji je i virtualna šetnja koja je navedena kao primjer digitalizacije Procesije za Križen. Takvim se oblikom digitalizacije korisnicima omogućuje autentično iskustvo baštine. Koristeći virtualnu šetnju mogu se kretati u željenom smjeru, pratiti lokalno stanovništvo unutar virtualne šetnje i doživjeti baštinu na posve nov i moderan način. Ovakav relativno skup projekt može vrlo dobro iskomunicirati i prezentirati baštinu te privući posjetitelje da dođu i dožive baštinu u stvarnosti. Uz to, ovakav način digitalizacije vrlo je inovativan i može privući mlađe stanovništvo te ga potaknuti na očuvanje baštine.

Osnivanje online muzeja, kao dodatka fizičkom muzeju ili kao zasebne institucije uz sebe također veže tradicionalne oblike digitalizacije baštine koja se ponovno putem Interneta prezentira široj populaciji. U tom slučaju, važno je slijediti prethodno navedena načela u izradi web stranice kako bi sveukupno iskustvo bilo zanimljivo i nezaboravno korisnicima. Poseban je naglasak na uključenju korisnika. Treba im pružiti priliku da sami nešto pokušaju s digitalnom baštinom kako bi ju što bolje razumjeli. No, u nekim se slučajevima u muzejima mogu predstaviti i hologrami koji se ipak mogu najbolje doživjeti u fizičkim muzejima. Hologram je dugo prisutan i u zabavnoj industriji, pa tako ljudi imaju priliku uživati u koncertima preminulih pjevača, što inače ne bi mogli. On bi se mogao vrlo dobro iskoristiti i u području digitalizacije baštine, budući da je to tehnika kojom su ljudi veoma impresionirani. Na taj način mogu posve osobno doživjeti baštinu izbliza, pomno promatrati sve boje, oblike i zvukove te se osjećati uključenima.

Zaključak

Kulturna je baština važan dio naše svakodnevice koji nam pomaže u stvaranju vlastitog i nacionalnog kulturnog identiteta. Ona povezuje ljude u njihovim različitostima i širi međusobno prihvaćanje i toleranciju. Njenom digitalizacijom osiguravamo njenu zaštitu, ali i omogućujemo brz i jednostavan pristup svim informacijama koje nudi. *Konvencija o očuvanju digitalne baštine* posebno naglašava svrhu očuvanja digitalne baštine, a to je dostupnost javnosti. U slučajevima kada se radi o baštini od javnog interesa takav pristup ne smije imati nikakva ograničenja. U odabiru načina digitalizacije pojedinog nematerijalnog kulturnog dobra, treba uzeti u obzir vrstu baštine, korisnike kojima želimo komunicirati tu baštinu te tehničke mogućnosti koje su nam ponuđene. Iznimno je važno da digitalizirana baština ima interaktivnu komponentu. Stara kineska poslovice glasi: „Reci mi i zaboravit ću, pokaži mi i možda zapamtim. Uključi me i razumjet ću“. Tako je i s nematerijalnom baštinom – iako se često ponavljaju fraze o važnosti očuvanja baštine, nedovoljno se radi kako bi se u nju uključili noviji naraštaji, djeca digitalnog doba. Tek kad im se baština predstavi na njima zanimljiv način oni će pokazati zanimanje za nju, jer samim slušanjem o važnosti očuvanja baštine ostaju „zarobljeni“ u prvom dijelu kineske poslovice, a pasivnim promatranjem ne miču se s drugog dijela. Tek se digitalizacijom i ponudom baštine na interaktivan način može očekivati buđenje svijesti za nematerijalnu kulturnu baštinu.

Popis literature

1. Carek, R., Nematerijalna kulturna baština – UNESCO i njegova uloga. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb, 2004.
2. *European Year of Cultural Heritage*, URL: https://europa.eu/cultural-heritage/eych-events-grid_en
3. Europeana pro, *About us – the Europeana idea*, URL: <https://pro.europeana.eu/our-mission/about-us>
4. Europeana pro, *V4Design*, URL: <https://pro.europeana.eu/project/v4design>
5. Ferata, *Rezultati s trkališta na mobilnoj aplikaciji „Sinjska alka“*, URL: <http://www.ferata.hr/rezultate-s-trkališta-pratite-na-pametnim-telefonima-uz-pomoc-aplikacije-sinjska-alka/>
6. Heritage live - upravljanje baštinom uz pomoć informacijskih alata / uredili Hrvoje Stančić i Katharina Zanier. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, 2012.
7. Hrvatski sabor, *Europeana*, URL: <http://www.sabor.hr/europeana>
8. Kirov, N., *Digitization of bulgarian folk songs with music, notes and text*. URL: <http://eprints.nbu.bg/850/6/ncd18035.pdf>
9. Miloš, I. *Živi(o) narodni govor – novi pristup u učenju i razumijevanju dijalektologije*. // Prikazi i osvrti. Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl., knj. 38/2 (2012.), str. 481-525.
10. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Bećarac-vokalno – instrumentalni napjev s područja Slavonije, Baranje i Srijema*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7153>
11. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Čipkarstvo u Hrvatskoj*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5228>
12. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5229>
13. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Europeana – Migracije*, URL: <http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/dogadjanja/europeana-migracije-zagreb-12-rujna-2018/145>
14. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Glazbeni izričaj ojkanje*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6234>
15. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Godišnji pokladni ophod Zvončari s područja Kastavštine*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5232>

16. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5231>
17. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Klapsko pjevanje*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=8296>
18. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Kulturna baština*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>
19. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6237>
20. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Meditranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=9706>
21. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Nematerijalna dobra upisana na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5220>
22. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7154>
23. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Procesija za Križen na otoku Hvaru*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5233>
24. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Projekt e-Kultura – „Digitalizacija kulturne baštine“*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=19948>
25. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Sinjska alka, viteški turnir u Sinju*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6235>
26. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog zagorja*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5234>
27. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Upis hrvatskih dobara na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5534>
28. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, *Zaštitni radovi na nepokretnim kulturnim dobrima*, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=252>
29. Ministarstvo kulture, *Europska godina kulturne baštine*, URL: <http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/dogadjanja/7?t=1&page=2>
30. Ministarstvo kulture, *Ugovor o pružanju usluga pripreme natječajne dokumentacije za projekt "Digitalizacija kulturne baštine" : Izvješće o analizi trenutnog stanja* (2018.)

- URL: https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/digitalizacija%20KB/EY_Izvjesce%20o%20analizi%20trenutnog%20stanja_03042018_Final_cisto.pdf
31. Ministarstvo kulture, UNESCO: „Konvencija za zaštitu i očuvanje kulturne baštine“, URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3640>
 32. Rodil, K., A perspective on Systems Design in the Digitisation of Intangible Cultural Heritage. // International Journal of Intangible Heritage. Aalborg University (2017.)
 33. Rosner, D., Rocchetti, M., Marfia, G., *The Digitization of Cultural Practices*. // Communications of the ACM. 57, 6 (2014.), str. 82-87.
 34. *Sinjska alka*, URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56184>
 35. Šošić, T. *Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 4/2014., str. 833-860.
 36. Stančić, H. Digitalizacija. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb: Zavod za informacijske studije, veljača 2009.
 37. Stančić, H., Digitalizacija građe, u: Willer, Mirna i Katić, Tinka (ur.), 2. i 3. seminar *Arhivi, knjižnice, muzeji, Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, Zbornik radova, Hrvatsko muzejsko društvo, Zagreb, 2000., str. 64-70.
 38. UNESCO, Konvencija za očuvanje i zaštitu nematerijalne kulturne baštine, Pariz, Francuska, 2003.
 39. Ured za publikacije, Europska Komisija, *Europska godina kulturne baštine 2018*. (2017.) URL: <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/cultural-heritage/hr/>
 40. Zagrebačka banka, *Projekt „Sinj u sridu“ spreman dočekuje Alku*, URL: <https://www.mojzabastart.hr/home/projekt-sinj-u-sridu-spreman-docekuje-alku>
 41. Zagrebačka banka, *Projekt „Sinj u sridu“*, URL: <https://www.mojzabastart.hr/home/projekt-sinj-u-sridu-2017d2>
 42. *Zakon o arhivskom gradivu i arhivima*, Narodne novine 105/1997., URL: http://arhinet.arhiv.hr/_Download/PDF/Zakon_o_arhivskom_gradivu_i_arhivima.pdf
 43. *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, Narodne novine 44/2017, URL: <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>

Popis slika

Slika 1. Izrada čipke na batiće – Lepoglava	16
Slika 2. Izrada čipke na iglu – Pag	17
Slika 3. Izrada čipke od aloe / agave – Hvar	17
Slika 4. Središnji događaj Feste sv. Vlaha – dugačka procesija Stradunom, glavnom Dubrovačkom ulicom	18
Slika 5. Posjet obitelji u kojoj je mlada snaha.....	19
Slika 6. Halubajski zvončari.....	20
Slika 7. Dolazak Procesije Za križem u jutarnjim satima, Hvar	21
Slika 8. Dječje drvene igračke, Laz Stubički, Tugonica, Marija Bistrica	22
Slika 9. Alkar na galopirajućem konju	23
Slika 10. Licitar, Radionica Blažeković, Osijek	24
Slika 11. Nijemo kolo iz Stankovaca, “Kolanje”	25
Slika 12. Klapa pjeva, otok Brač.....	26
Slika 13. Nakon ribolova, otok Hvar.....	28
Slika 14. Prerada maslina, otok Hvar	28